

Knjižica sažetaka Konferencije

LAUDATO SI' –
PREMA KLIMATSKOJ I
DRUŠTVENOJ PRAVDI

CRO Laudato si'

LAUDATO SI' ~ PREMA KLIMATSKOJI I DRUŠTVENOJ PRAVDI

CRO Laudato si'

HRVATSKO
AKADEMIČKO
DRUŠTVO
ZNAJLJIVOSTI
I UMJETNOSTI
HRVATSKA
AKADEMIJA
ZNAJLJIVOSTI
I UMJETNOSTI

REPUBLIKA HRVATSKA
Ministarstvo gospodarstva
i održivog razvoja

Rhema
ZAKLADA

**Knjižica
sažetaka
Konferencije**

Full Professor Giuseppe Buffon, Ph.D.
(Pontifical University Antonianum, Rome, Italy)

From *Laudato si'* towards a Franciscan eco-spirituality. Textual limits and interpretative possibilities

In the encyclical letter *Laudato si'*, Francis of Assisi is a constant source of inspiration and is considered as a model for all the people who intend to take responsibility for the fragility of the common home. The few writings composed by the Saint, however, allow for quoting no more than the Canticle of the Brother Sun. Many more are the references to his interpreters: Thomas of Celano and Bonaventure of Bagnoregio. My contribution will therefore focus on the relevance of the interpretation of the “ecological Francis” by Franciscan biographers and thinkers. It will also investigate the originality of Francis of Assisi, singer of the creatures, as highlighted by his interpreters. Only by resorting to the hagiographic and theological texts on Francis of Assisi, often regarded with distrust by the lovers of the historical Francis, will it be possible to build a Franciscan eco-spirituality.

Key words: *Laudato si'*, Franciscan Eco-spirituality, common home, Francis of Assisi, Thomas of Celano, Bonaventure of Bagnoregio

Assistant Professor Zoran Turza, Ph.D.
(Department of Theology, Catholic University of
Croatia, Zagreb) & Marija Žagmešter
(Department of Sociology, Catholic University of
Croatia, Zagreb)

Are We Ready for New Lifestyles? Selected Findings from the CROLAUDATOSI Survey

Through the encyclical letter *Laudato si': On Care for Our Common Home*, Pope Francis has encouraged Catholic Church members and all people of good will to engage more with environmental protection and the reduction of global warming. Doing so, he remains committed to the doctrine of his predecessors on the relationship of man towards nature. The encyclical is a document of the Church's Magisterium, which is an integral part of the regular doctrine proposed by the pope. On the one hand, believers are expected to dutifully accept it, but on the other, they need not do so. Thus, they face a great challenge – whether to, in the spirit of obedience, respond to the call by Pope Francis on the restoration of dialogue on the future of the planet, as put forward in *Laudato si'*. This presentation will outline several results from the research conducted as part of the *CRO Laudato si' – on the care for our home* project carried out at the Catholic University of Croatia together with the Franciscan secular order and Franciscan Youth in Croatia from December 2019 to 5 June 2021. The research attempts to uncover to what extent the respondents in the Republic of Croatia accept the fundamental principles put forward in *Laudato si'*. Those research results that refer to the assessment by the pontificate of Pope Francis and the attitudes of respondents on their readiness to alter their habits in order to preserve the environment will be interpreted and outlined. Overall, it has been shown that the respondents hold Pope Francis' pontificate in high regard and that most of them are highly motivated to change their habits to contribute to environmental protection.

Key words: Pope Francis, encyclical *Laudato si'*, changes in habits, care

Assistant Professor Andreja Sršen, Ph.D.
(Department of Sociology, Faculty of Croatian
Studies, University of Zagreb, Zagreb) &
Assistant Professor Dubravka Petrović Štefanac,
Ph.D. (Center for the Promotion of the Social
Doctrine of the Church, Zagreb)

***Laudato si'* – Integral Ecology as a New Framework of Social Values for Sustainability**

Human-caused climate change is clearly one of the most important issues of the twenty-first century, and understanding climate change is considered as a sociological concern in this paper. The literature reveals that the term “social” was integrated fairly late into debates on sustainable development. Since sociology possesses considerable knowledge of social and cultural systems, it has a great deal to offer in helping understand how societal origins of climate change, as well as social, political, cultural and economic factors are likely to affect efforts to both mitigate and adapt to climate change.

This paper aims to propose a new conceptual framework of social sustainability within integral ecology in the Encyclical Letter *Laudato si'* with reflection on climate change. The concept of integral ecology refers to modes of producing and gaining values in socially and environmentally responsible ways. Accordingly, an integral ecology sees the unity of people and planet in a way that respects our common evolutionary past and our shared ecological future.

The paper describes analytical approaches currently employed by sociologists conducting empirical studies of climate change. The conclusion identifies existing methodological challenges and future opportunities and requires more integrated social and natural science research based on Catholic Social Teaching.

Keywords: Integral Ecology, Sustainability, Social Values, Catholic Social Teaching, Climate Change

Assistant Professor Sebastian Kießig, Ph.D.
(Associate at the Catholic University Eichstätt-
Ingolstadt and Advisor for basic political and
ethical questions at the Central Committee of
German Catholics)

Living Responsibility for Creation in the Church? Thoughts from a Pastoral-Theological Perspective

The pastorally and theologically accentuated research contribution introduces three types of questions – based on the impulses of the papal encyclical *Laudato si'* – into the conference:

First, it must be examined whether the Christian faith in creation can help against the crisis. A creation-based faith must not take the status quo for granted, but rather perceive the current challenges as “signs of the times” that require a cultural transformation towards a theologically based sustainability.

Then, in a second step, it is necessary to pose a question concerning the pastoral responsibility of the church. Not only the encyclical, but also the aspects of a practical proclamation (homily), witnessing and interaction in the community, as well as social activities of the church, can show a practically sensitive approach to sustainability in pastoral work.

In the third step, it is important to pragmatically showcase that the reception of responsibility for creation is a concrete transformation process that has practically reached the Catholic Church in Germany. This can be seen in pastoral projects, as well as in ethical contributions of German theologians and the Church in social discourse.

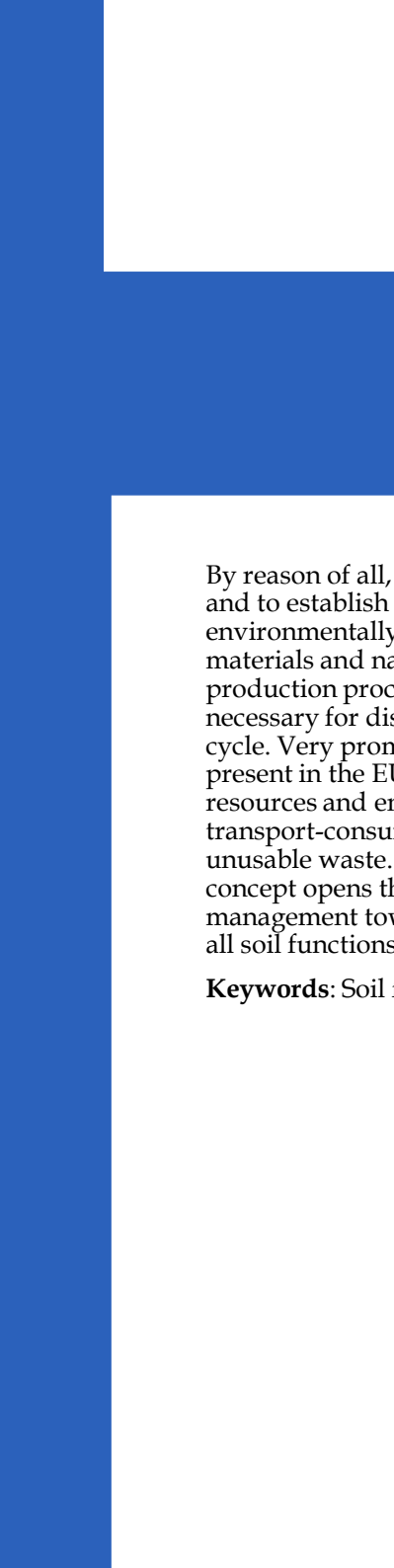
In summary, the contribution is intended to suggest, from a pastoral-theological perspective, that the Christian responsibility for creation is carried out in word and deed, yet at the same time this cannot be demanded ad hoc, but requires a long processual path of practice.

Keywords: Signs of the times: Responsibility for Creation, Transformation process, Pastoral possibilities in Germany, Pastoral-theological reflections

Full Professor Ivica Kisić, Ph.D., Professor Emeritus Ferdo Bašić, Ph.D., Assistant Professor Aleksandra Perčin, Ph.D. & Domina Delač (Faculty of Agriculture, University of Zagreb, Zagreb)

Soil as a Source of Risk and a Medium to Protect Food Safety

As conditionally renewable natural resource soil-pedosphere have a decisive influence on sustainable development of global economy, especially sustainable agriculture and environmental protection. Soil is a medium or “sphere of interaction” of all spheres with numerous functions: *productive* (primary production of food for the biosphere, source of raw materials) and *regulatory* (climatic regulation source of greenhouse gases, decomposition of plant and other rests, reactor, receptor, accumulator, and bio-transformator, universal filter for water, powerful puffer system), *biological-regulatory system* (starting and ending point of numerous bio-cycles, gen-reservoir and base of biodiversity), *storing* (plant nutrients, water, heat energy – waste), *spatial* (natural landscape and anthroscape, spatial conditions for all activities: agriculture, forestry, industry, transport, housing, recreation, waste disposal), *a memory for natural* – geological, paleontological, pedological and human (archaeological) heritage. Soil is a key medium of a harmonious flow of matter and energy and maintenance of harmony and equilibrium in terrestrial and semi-terrestrial ecosystems, including agricultural (agro-) as well as forest (silvi-) ecosystems. Agriculture and forestry, as renewable resource-based branches of economy and a base of promising sustainable development, are used by more than 90% of Croatia and 90% of the EU-27 area. The data are inexorable; soil cannot endure all pressures to which is exposed!

By reason of all, there is an urgency to change the way of thinking and to establish a holistic approach taking into account all environmentally-relevant influences in all stages, starting with raw materials and natural resources needed for production, following production process, transport, consumption, and resources necessary for disposal of unusable waste as the last step of the cycle. Very promising concept is the Life Cycle Thinking - LCT present in the EU, which takes into account all of the consumed resources and environmental impacts in the cycle; production-transport-consumption (use, re-use)-recycling and final disposal of unusable waste. A logical consequence of implementation of this concept opens the door of radical changes of soil (land) management towards restoration of degraded soils and enhancing all soil functions, especially the productive and regulatory ones.

Keywords: Soil functions, human, agriculture, waste, food

Vanja Romlin, Ph.D. (Newman Institute Uppsala,
Sweden)

International Community's *Laudato si'* as a Roadmap to Sustainable International Relations

When pope Francis, six months prior to the UN Climate Change Conference in Paris, which culminated in a unanimous decision among 195 governments to adopt the Paris Agreement, published his papal encyclical letter *Laudato si'* in June 2015, hardly anyone expected that only six years later, the Treaty would be failing miraculously while, at the same time, the world as we know it would change so rapidly and radically.

The Paris Agreement was supposed to represent a landmark in the multilateral climate change process because, for the first time, a legally binding agreement brought all nations into a common cause to undertake ambitious efforts to combat climate change and yet, to date, not a single member of the United Nations delivered on its promises.

This paper addresses the shortcomings of the international community and explores the potential solutions as part of the call for a radical transformation of international relations found in the *Laudato si'*. The paper attempts to understand the concept of “ecological conversion” and all its implications in the context of international relations, which are often, by the international community itself, reduced to a mere normative question regarding ecological responsibility.

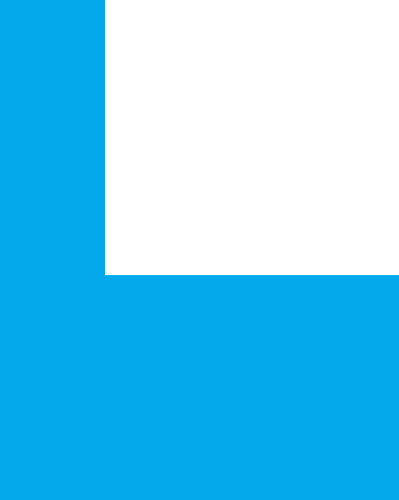
The findings of this research are based on the understanding and correlation of the notions of “communion – connection – solidarity”, which are well-known concepts in the teaching of the Catholic Church, and which *Laudato si’* offers as a red thread when analysing world affairs. On the other hand, its understanding in the context of current international relations remains to be further researched. In this sense, it could be argued that the encyclical letter not only calls for change, but it presumes that the change is already ongoing as a natural response to a paradigm shift, and not as a result of a voting process of States organised in an international body.

Keywords: *Laudato si’*, International Community, Paris Agreement, Sustainable International Relations, ecological conversion, paradigm shift, climate and social justice, Catholic Church.

Assistant Professor Anto Čartolovni, Ph.D.
(Chair of Theology, Catholic University of
Croatia, Zagreb) & Ana Tomičić, Ph.D. (Digital
Healthcare Ethics Laboratory, Catholic
University of Croatia, Zagreb)

Digital Revolution vs. Digital Pollution – Can We Have One Without the Other?

Beneath its seemingly “intangible” guise and its “cloud” storage, the sector of information and communication technologies accounts for up to 5% of the world’s greenhouse gas (GHG) emissions, which is roughly the equivalent GHG produced by the civil aviation sector. Strubell et al. (2019), for instance, underlined that training a single piece of AI can emit as much carbon as the lifecycle of five cars. Notwithstanding the issue of global warming, digital technology contributes significantly to biodiversity depletion as well. Yet, concerns about the repercussions of electronic devices on deforestation and the degradation of aquatic environments are scant in the mainstream discourse, where the tone is rather set to praise digital tools as utilities of the future. Despite these many harmful effects digital technology could have on health, and despite the societal impacts of the pervasive presence of digital technology in our lives, the digital revolution is also discussed, more often than not, in terms of a confident outlook for the future of healthcare. In scholarly literature, ethical, legal, and social issues of this emerging technology largely focus on matters of confidentiality and privacy, but rarely touch upon the environmental damage such widespread use of digital health tools could have.

Considering that digitalization of health will be driven by more general forces, such as the shortage of qualified experts and the steadily rising costs in healthcare, we will argue for a path in the scholarship of digital health that transcends the academic dichotomy of technophobia and technophilia – a path towards an ecopedagogical technovigilancy. In our presentation, we will elaborate on the often-contradictory values that underpin this approach and the challenges it entails. Finally, beyond critiquing these problematic framings of technology, we will suggest a way forward towards sustainably resolving these contradictions, and provide elements of a viable solution to aggregate its potentials in situated ways.

Keywords: ecopedagogical technovigilancy; digital healthcare; digital pollution; environment

izv. prof. dr. sc. Vladimir Dugalić (Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu, Sveučilište Josip Juraj Strossmayer, Osijek)

Ekološki pan-en-teizam i trinitarna paradigma u svjetlu enciklike *Laudato si'* pape Franje

Papa Franjo kao temeljni preduvjet rješavanja ekološke krize vidi u povratku teocentrizmu te ističe važnost „trinitarne paradigme“, umjesto prevladavajuće tehnokratske. Potrebna je jedna cjelovita duhovnost, nadahnuta otajstvom utjelovljenja, koja nas otvara cjelovitom zajedništvu i promicanju općeg dobra. Duhovnost koja ima više osjetljivosti za unutarnju vrijednost i

vlastitost same prirode i na temeljima ekoantropologije, koja će ispravno vrednovati odnos čovjeka prema prirodi, graditi zajedničku kuću u kojoj su ljudi pozvani živjeti u međusobnom zajedništvu, ali i u zajedništvu s cjelokupnim ekosustavom. Nova duhovnost, utemeljena na logici pan-en-teisma, izbjeći će upadanje u ekstreme naturalizma, ali i antropocentrizma, uspostavljajući novi društveno-kulturalni poredak. Ova misao naslanja se na srednjovjekovno mistično gledanje kojim se nastojalo prevladati teistički dualizam prema kojem su Bog i svijet razdvojeni, ali i panteistički monizam prema kojemu su svijet i Bog jedno. Ističe se misao da Bog nije sve (panteizam), nego „u svemu“. On tako briše nutarnji i vanjski dualizam te, slaveći kozmičkog Krista, postaje sakramentalno doživljavanje svijeta. U radu stoga želimo ukratko uputiti na suvremene rasprave o pan-en-teizmu te potom izložiti postavke današnjih latinoameričkih teologa koji su nadahnuli papu Franju u pisanju enciklike te ostvarenje ovih postavki u predloženoj kružnoj ekonomiji.

Ključne riječi: papa Franjo, *Laudato si'*, pan-en-teizam, teocentrizam, trinitarna paradigma, cjelovita duhovnost, kružna ekonomija.

doc. dr. sc. Đurica Pardon (vanjski suradnik
Hrvatskog katoličkog sveučilišta)

**Značenje i tumačenje zadaće ljudskoga roda u
odnosu prema drugim stvorenjima. Biblijsko-
teološka analiza značenja i prijevoda glagola
kabaš i *rada* u Post 1,26- 28**

Kršćani smatraju Bibliju i njezin nauk normativnim okvirom shvaćanja svijeta, razmišljanja o stvorenjima i ponašanja u odnosu prema svemu stvorenom svijetu. Biblijski tekst o stvaranju u Knjizi Postanka 1, 26-28 govori o zadaći ljudskoga roda koja mu je stvaranjem dana. Koristeći glagole *kabaš* i *rada* pisci svećeničkog izvješća o stvaranju opisuju odnos čovjeka prema biljkama, životinjama i zemlji. Čitanje i tumačenje značenja hebrejskih glagola *kabaš* i *rada* tijekom povijesti dovelo je - a još uvijek dovodi - neke članove ljudskoga roda do krivog zaključka prema kojemu se na temelju biblijskog teksta opravdava okrutno ponašanje, vladanje i podlaganje drugih stvorenja stvorenoga svijeta. Na ovu činjenicu upozorava i papa Franjo u LS 67 napominjući važnost čitanja biblijskih tekstova u njihovom kontekstu i s ispravnom hermeneutikom. Premda se u posljednjih pedesetak godina nedvosmisleno govori o opasnostima netočnosti i pogrešnosti interpretacije glagola *kabaš* i *rada* kao izraza kojima se dopušta i osnažuje dominacija ljudskoga roda nad drugim stvorenjima, čak i suvremeni prijevodi Biblije još uvijek kao prijevod ovih glagola upotrebljavaju pojmove "vladajte" i "podvrgnite", premda bi se moglo naći i drugih izraza u hrvatskom jeziku i drugim jezicima koji bi mogli prenijeti točniju i za kršćansku brigu o stvorenjima poticajnu poruku Božje riječi. U prilogu se ispitivanjem i istraživanjem značenja glagola *kabaš* i *rada* u Post 1, 26-28 ukazuje na kakve oblike ponašanja prema biljkama, životinjama i zemlji biblijski tekst potiče ljudski rod i za što se zadužuje čovjeka koji je stvoren na sliku Božju. Također se daju i neki prijedlozi drugačijih i ekološki jasnijih izraza hrvatskog jezika koji bi se mogli koristiti u tumačenju i prevođenju glagola *kabaš* i *rada* u Post 1, 26-28, kao i neki razlozi za njihovu upotrebu.

Ključne riječi: Knjiga Postanka, (*kabaš*) vladati, (*rada*) podložiti, ekološka hermeneutika, Laudato Si'

izv. prof. dr. sc. Valerija Kovač (Katedra dogmatske teologije, Katolički bogoslovni fakultet, Sveučilište u Zagrebu) i doc. dr. sc. Danijel Patafta (Katedra crkvene povijesti, Katolički bogoslovni fakultet, Sveučilište u Zagrebu)

Bog Stvoritelj i njegovo stvorenje kod Franje Asiškoga i Bonaventure Banjoređijskoga

Koliko je franjevačka teologija stvaranja smjerokazna za današnje vrijeme sa svojom ekološkom krizom pokazuje papa Franjo u svojoj enciklici „Laudato si“⁴. Franjevačka tradicija njeguje duboku svijest povezanosti Boga Stvoritelja, čovjeka i svega stvorenoga te zahvalnosti i hvale stvorenja upućenih svome Stvoritelju. O toj temeljnoj ideji na svoj način govori sv. Franjo Asiški, a par desetljeća kasnije sustavnije je razrađuje sv. Bonaventura Banjoređijski.

U spisima Franje Asiškog nalaze se razmatranja o otajstvu Boga Stvoritelja, koji u svojoj svemoći, svetosti, pravednosti, dobroti i istinitosti daje početak svemu stvorenju. Za Franju stvaranje kozmosa, svijeta, duhovnih i tjelesnih bića, samoga čovjeka jest djelo trojstvenoga Boga, unutar kojega svaka božanska osoba ima svoju specifičnu ulogu. Osim toga Bog nije samo onaj koji daje početak svome stvorenju, nego ga vodi k njegovu dovršenju. Tako asiški svetac stvoreni svijet i čovjeka razumijeva kao dinamično kretanje od Božjega stvaralačkoga čina na početku prema Božjemu spasenju i dovršenju na kraju. Iz perspektive stvorenoga svijeta, Franjo izražava divljenje, zahvalnost i poziv na hvalu Bogu Stvoritelju i Otkupitelju. Povezanost svega stvorenja označava bratstvom, koje se ne temelji na sentimentalnom odnosu prema njima, nego na njegovoj svijesti zajedničkoga nebeskoga Oca, koji je životni izvor svega što postoji. Uz hvalospjeve i molitve, životopisi sv. Franje pripovijedaju mnoge događaje u kojima je bio očaran ljepotom stvorenoga svijeta i Boga Stvoritelja, ali i duboko dirnut Božjom žrtvućom ljubavlju kojom svoje stvorenje otkupljuje i preobražava.

Sv. Bonaventura je na sustavniji način izradio teološku viziju stvaranja. Polazi od toga kako Bog nema unutarnju potrebu za stvaranjem svijeta i da nije motiviran ničim drugim osim samom ljubavlju kao temeljnim izražajem otajstva njegove stvaralačke snage. Prema njemu sve stvoreno nosi neki trag svoga božanskog izvora. Bonaventura je u svojim promišljanjima na tragu antropocentričnog govora prema kojemu sve stvoreno treba služiti čovjeku. Materijalni svijet stoji na raspolaganju čovjeku jer je čovjek onaj koji je pozvan da realizira dovršenje Božje stvarateljske aktivnosti budeći time u sebi ljubav i zahvalnost za Darovatelja darova svega stvorenog. Bonaventura je iz svoje trinitarne teologije razvio filozofsko-teološki nauk o egzemplarizmu: Stvorena priroda je značajna po tome što je svjedočanstvo o Božjim tragovima i kao takva čovjeka upućuje prema njegovoj praslici - prema Bogu Stvoritelju. Bonaventura u svom nauku o božanskom egzemplarizmu polazi od toga da je Bog uzrok svog stvorenja, on je njegov tvorni i završni uzrok. Prema tome sve stvoreno je obilježeno božanskim pa u njemu čovjek može otkrivati sliku, sličnost i trag Stvoritelja. Kod Bonaventure je egzemplarizam nauk o izražajnim odnosima koji postoje između Boga i stvorenja, odnosno o onome po čemu se sam po sebi nepoznatljivi i nedokučivi Bog izražava u svojem stvorenju i obrnuto - njegovo stvorenje izražava svoga stvoritelja.

Ključne riječi: Franjo Asiški, Bonaventura Banjoređijski, Bog Stvoritelj, sve stvoreno, stvorenje

God the Creator and his Creation According to St. Francis of Assisi and St. Bonaventure of Bagnoregio

Pope Francis shows how directional the Franciscan theology of creation is today with his reflection about ecological crisis in his encyclical letter "Laudato si'". The Franciscan tradition nurtures a deep awareness of the connection between God the Creator, man and all creation, and the gratitude and praise of creatures addressed to their later it is more systematically elaborated by St. Bonaventura of Bagnoregio.

In the writings of Francis of Assisi there are reflections on the mystery of God the Creator, who in his omnipotence, holiness, justice, goodness, and truth gives beginning to all creation. For Francis, the creation of the cosmos, the world, spiritual and corporeal beings, man himself is the work of the Triune God, within which each divine person has his specific role. Moreover, God is not only the one who gives the beginning to his creation but leads him to its completion. Thus, the Assisi saint understands the created world and man as a dynamic movement from God's creative act at the beginning to God's salvation and completion at the end. From the perspective of the created world, Francis expresses admiration, gratitude and a call to praise God the Creator and Redeemer. He signifies the connection of all creation by brotherhood, which is not based on a sentimental relation to them, but on his consciousness of the common heavenly Father, who is the life-giving source of all that exists. With hymns and prayers, the biographies of St. Francis recount many events in which he was enchanted by the beauty of the created world and God the Creator, but also deeply touched by God's sacrificial love with which he redeems and transforms his creation.

St. Bonaventure created a theological vision of creation in a more systematic way. It starts from the fact that God has no inner need to create the world and that he is not motivated by anything other than love itself as a fundamental expression of the mystery of his creative power. According to him, all creation carries some trace of its divine source. In his reflections, Bonaventure is on the trail of anthropocentric discourse, according to which everything created should serve man. The material world is at the disposal of man because man is the one who is called to realize the completion of God's creative activity, thus awakening in himself love and gratitude for the Giver of the gifts of all creation. Bonaventure developed the philosophical-theological doctrine of exemplarism from his Trinitarian theology. Created nature is significant in that it is a testimony of God's traces and as such directs man to his original image - to God the Creator. Bonaventure in his doctrine of divine exemplarism proceeds from the fact that God is the cause of his creation, he is its creative and final cause. Therefore, all creation is marked by the divine, so in it man can discover the image, likeness and trace of the Creator. In Bonaventure's thought, exemplarism is the doctrine of the expressive relations that exist between God and creation, that is, of what the unknowable and incomprehensible God himself expresses in his creation and vice versa - his creature expresses his creator.

Keywords: St. Francis of Assisi, St. Bonaventure of Bagnoregio, God the Creator, all creation, creatures

doc. dr. sc. Richard Pavlič (Katedra dogmatske
teologije, Katolički bogoslovni fakultet,
Sveučilište u Zagrebu; područni studij Teologije
u Rijeci) i Bruno Rukavina

Utjecaj antropocentrizma na društvo i ekologiju

Središnji pojam rada je antropocentrizam. Sukladno višeznačnosti pojmova antropologija i antropocentrizam, rad upozorava na jasno razlikovanje između biblijsko-teološkog antropocentrizma i ateističkog antropocentrizma na kojeg upozorava *Laudato si'*. Ova dihotomija antropocentrizma omogućit će jasnije poimanje današnjeg razornog utjecaja ateističkog antropocentrizma. On je u fokusu ovog rada s obzirom na to da iz njega proizlaze različite vrste negativnih ponašanja i pojava u modernom društvu, poput relativizma, hedonizma, konzumerizma, materijalizma i drugi. Razumijevanjem nastanka ovih društvenih pojava i načina njihovog razvijanja i ekspanzije uvidjet ćemo moguće potencijalne alate preventivnog djelovanja.

Znanstveni rad proučava utjecaj ateističkog antropocentrizma na suvremeni svijet, fokusirajući se na ekologiju (okoliš) i društvo te je podijeljen u dva glavna dijela. U prvom dijelu rada kroz pojmovnu analizu se obrađuju antropologija i antropocentrizam te se determiniraju glavne pojave, tipovi i karakteristike antropocentrizma kao i pojedina ponašanja koja iz njega proizlaze u modernom društvu. U drugom dijelu rada istražuje se utjecaj ateističkog antropocentrizma na društvo i ekologiju te se iznose rješenja pomoću kojih bi se taj utjecaj smanjio.

Istraživačka pitanja u radu su: 1. Koje su to antropocentrične karakteristike pojedinaca koje razaraju društvenu cjelinu i nanose velike štetne posljedice okolišu? 2. Kako prevladati negativan utjecaj ateističkog antropocentrizma na prirodu i ekologiju? Istraživanje je utemeljeno na proučavanju i analiziranju relevantne literature, postavljanjem istraživačkih pitanja i davanja odgovora na iste. Znanstveni rad je multidisciplinarni i eklektički naravi koji koristi različite pristupe iz teologije, sociologije, politologije, psihologije i ekologije, kako bi dobio sveobuhvatno viđenje problema te na isti način dao adekvatna rješenja za njih.

Ključne riječi: antropocentrizam, ekologija, *Laudato si'*, društvo, hedonizam, materijalizam, relativizam, konzumerizam

izv. prof. dr. sc. Ivana Marić (Ekonomski fakultet, Sveučilište u Zagrebu) i Jelena Kovač

Ekonomija i vjera

Na prvi pogled čini se da su ekonomija i vjera nespojivi, suprotstavljeni pojmovi, da se isključuju i da ih je teško integrirati u jedinstvenu cjelinu. Međutim, samo naizgled je tako, jer su ovi pojmovi duboko povezani - u svojoj suštini sadrže: Boga, čovjeka i rad.

Današnja ekonomija stavlja u središte tržište i potrošača, ona je usmjerena stvaranju profita, temeljena je na principu konkurencije, umrežavanja i globalizma. Subjekt ekonomije je poduzeće, a okvir predstavlja tržište i njegovi zakoni. Vjera, s druge strane, stavlja u središte čovjeka te njegovu cjelovitost, integritet i dostojanstvo. U središtu vjere nalazimo Boga i čovjeka, ali potreban je susret odnosno dijalog kroz molitvu i vjerski život da čovjek spozna Boga i sebe te svoje životno poslanje. Vjera je jednostavno povjerenje da će Bog održati svoju riječ, odnosno potvrditi svoje obećanje.

Ekonomija potječe od grčkih riječi: „oikos“ (kuća; domaćinstvo), i „nomos“ (zakon, pravilo o upravljanju). „Oikonomos“ je grčka složenica što znači skup pravila i vještina o upravljanju domaćinstvom. Nekada je domaćinstvo bilo subjekt gospodarskih aktivnosti. Danas su to poslovne organizacije, poduzeća koja su mjesto ekonomskih zbivanja gdje menadžer usmjerava zaposlenike prema ispunjavanju organizacijskih ciljeva.

Danas se ekonomija, nažalost odvojila od svoje misije da čovjek samostalno (ili u zajedništvu s drugima) upravlja svojih poslovnim aktivnostima. Stalna pohlepa i oholost čovjeka odvajaju ga od njegove suštine te istine da svoj život oplemenjuje radom i da se ostvaruje kroz stvaranje blagostanja za sebe i svoju obitelj te time ostvaruje dobrobit za širu zajednicu. Do koronakrize činilo se da je postojeća ekonomska paradigma održiva, a sada se vidi da ekonomija treba transformaciju.

Postoji snažna potreba da nova ekonomija bude drugačija, da nijedan čovjek, zajednica i narod ne budu isključeni i zaboravljeni. Održivost zajednica, obitelji i nacionalnih ekonomija treba počivati na suradnji, povjerenju, otvorenosti, solidarnosti i preispitivanju novih načina poslovanja. Ekonomija može i treba biti etička i uključiva, uvažavati i poštovati radnika i njegov rad, uključivati siromašne. Ona treba osigurati suradnju među različitim organizacijama i sektorima te izgrađivati kulturu povjerenja, dijaloga i razvoja svih zaposlenih. Franjina ekonomija, Ekonomija zajedništva te različiti oblici socijalnog poduzetništva, zadruga i drugi oblici koji stavljaju u središte čovjeka, rad, siromašne, ali i inovacije, znanje te ljubav umjesto straha, primjeri su novih oblika dobre solidarne ekonomije koji daju nadu za oblikovanje boljeg svijeta.

Ključne riječi: ekonomija, vjera, održivost, Franjina ekonomija

doc. dr. sc. Odilon-Gbènoukpo Singbo (Katedra
za teologiju, Hrvatsko katoličko sveučilište)

**Ubuntu ili Sve je povezano. O afričkom
antropološkom humusu za plodnu cjelovitu
ekologiju**

Enciklika pape Franje *Laudato si'* čiji je sadržaj ujedinio ne samo crkvene krugove oko prijeteeće opasnosti uzrokovane klimatskom promjenom, već i sve ljude društveno-političkih slojeva, jasno svjedoči o pitanju ekologije kao temeljno antropološkom pitanju. U tom smislu, svaka kultura i svaki čovjek postaje aktivni subjekt i sudionik u procesu sprječavanja opasnosti. U enciklici se može naći pojmove koji ističu ne samo potrebu za zajedničkim djelovanjem, već eksplicitno i opetovano ističe kako svaki lokalni čin odzvanja i utječe na cjelinu tj. na cijeli planet. Stoga se može reći da je sve zaista međusobno povezano – bilo u dobru, bilo u zlu. Kako bi istaknula tu međusobnu i neraskidivu povezanost afrička mudrost ima jedan znakoviti pojam: *Ubuntu*. Taj pojam u kontekstu ekologije polazi upravo od temeljnog uzroka ekološke krize – od čovjeka. *Ubuntu* jednostavno znači postojim jer ti postojiš; jesam jer ti si. Posrijedi je uvjerenje i vjera u jedinstvenu i univerzalnu povezanost ljudske vrste. Ta svijest o međusobnoj povezanosti nalaže neka društvena ponašanja koja utječu ne samo na dobrobit ljudi, već i na okoliš.

Upravo stoga ovakva mudrost ulazi u logiku globalne bioetike te može biti sinonim za promicanje jedinstvenog i planetarnog zdravlja, ali ne u duhu biocentrizma, već u odgovornom postavljanju čovjeka u stvorenom i od Boga darovanom svijetu. Povezano s pandemijom i svim zbivanjima oko nje, *Ubuntu* jasno pokazuje da se nitko ne može spasiti sam te da svijet možemo „spasiti“ jedino kao odgovorni sustvaratelji i suradnici jedni s drugima, i svi zajedno s Bogom. Preduvjet za nastavak i očuvanja Božjeg djela stvaranja upravo prolazi kroz svijest o zajedničkoj brizi za našu ljudskost kao temelj i polazište koje nas potiče na sinergijsko i odgovorno djelovanje prema ostalim životima – životinjskim i biljnim. Svaki narod kao i svaki pojedinac ima što pružiti u toj zajedničkoj svijesti kao i u toj zajedničkoj brizi. U tom smislu, *Ubuntu* postaje afrička mudrost s univerzalnom ekološkom dimenzijom.

Ključne riječi: *Ubuntu*, jedno zdravlje, globalna bioetika, odgovorno djelovanje, interkulturalni pristup

dr. sc. Miriam Mary Brgles (Odjel za sociologiju,
Hrvatsko katoličko sveučilište), Suzana Obrovac
Lipar (Ured za odnose s javnošću, Hrvatsko
katoličko sveučilište), Helena Kuharić i Lana
Peška

Odgovor na poziv enciklike *Laudato Si'*: iskustvo socio-okolišne krize i promjene životnoga stila iz perspektive vjernika katolika

U postmoderno doba suvremeno se društvo susreće s brojnim ekološkim problemima koji predstavljaju okolišnu krizu. Papa Franjo je u enciklici *Laudato Si'*. O brizi za zajednički dom spomenutu okolišnu krizu povezoao s društvenom krizom, zaključivši kako se radi o jednoj, socio-okolišnoj krizi jer je iz prizme cjelovite ekologije sve povezano. U sklopu projekta CROLAUDATOSI' provedeno je prvo kvalitativno istraživanje o ovoj temi u Republici Hrvatskoj. Organizirane su i provedene četiri fokus grupe u razdoblju od prosinca 2020. godine do svibnja 2021. godine. Cilj istraživanja je opisati kako je enciklika *Laudato Si'* zaživjela među vjernicima studentima i aktivnim članovima župnih zajednica u Zagrebu te definirati njihova praktična djelovanja vezana uz brigu za okoliš i potrebite, kao i opisati iskustva promjene životnoga stila, na koji enciklika poziva. Sudionici dviju fokus grupa su vjernici katolici iz dvije zagrebačke župe, koji u župnim aktivnostima sudjeluju kao članovi Župnog pastoralnog vijeća te kao voditelji i(li) sudionici drugih aktivnosti, a sudionici druge dvije fokus grupe su studenti katolici s nekoliko različitih fakulteta u Zagrebu. Rezultati istraživanja pokazuju zainteresiranost sudionika za brigu za okoliš i promjene svakodnevnih navika, kao i prakticiranje drugih elemenata životnih stilova kojima je temelj cjelovita ekologija, no sudionici nisu članovi ekoloških udruga i inicijativa. Unutar župnih zajednica, potrebno je razvijati i(li) organizirati sustavno „ekološko opismenjavanje”. Također, na temelju rezultata istraživanja zaključuje se da postoji visoka razina motivacije i djelovanja za pomaganje potrebitima kod studenata, dok je kod zaposlenih sudionika razina djelovanja nešto niža zbog nedostatka slobodnog vremena.

ključne riječi: enciklika *Laudato si'*, briga za okoliš, briga za potrebite, životni stil, djelovanje, fokus grupa

doc. dr. sc. Hrvoje Čargonja (Odsjek za etnologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu) i Ana Rajić (apsolventica na Odsjeku za etnologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu)

Okolišni personalizam i devocijska ekologija na primjeru rijeke Yamune u Indiji

Proučavanje suodnosa religije i ekologije danas je vrlo istraživana i obrađivana tema, ali kao znanstvena disciplina počela se pojavljivati tek zadnjih tridesetak godina. Jedno od osnovnih pitanja koje se postavlja u datom kontekstu jest je li religija dio problema ili dio rješenja u sveprisutnoj ekološkoj krizi. Ovo izlaganje prikazuje kako devocijski pristup u hinduizmu na primjeru rijeke Yamune u sjevernoj Indiji može biti solidno tlo za religijsku ekologiju i zaštitu okoliša kroz četiri osnovne devocijske komponente. Prema Davidu L. Habermanu tradicijski elementi hinduizma uklopljeni su u okolišni aktivizam kroz četiri temeljna devocijska principa: svepovezanost (*saravata-bhava*), osobni oblik (*svarupa*), služenje (*seva*) i odnos (*sambandha*). Rijeka Yamuna se osim kroz svoju fizičku stvarnost, u devocijskom kontekstu doživljava i kao moćno osobno božanstvo i kao sveprožimajuća sila koja manifestira životnu snagu. Prema tradicijskim uvjerenjima, Yamuna se smatra potpuno čistom i tko god se okupa u njenoj svetoj vodi briše posljedice svojih grešnih aktivnosti. Štovanje rijeka jedna je od najprominentnijih značajki indijske kulture, međutim ova sveta rijeka danas vrlo je zagađena. Riječna voda koristi se za navodnjavanje, opskrbljuje lokalni vodovod i industriju. Podvrgnuta je velikoj eksploataciji kvalitativno i kvantitativno. Degradacija rijeke nije samo ekološki problem, već i vjerski koji dovodi u pitanje i samu prirodu božanstva rijeke Yamune. U ožujku 2017. god. Vrhovni Sud u saveznoj državi Uttarakhand na sjeveru Indije donio je povijesnu presudu kojom je rijeku Yamunu proglasio "živim bićem" dodijelivši joj pravni status kao i sva odgovarajuća ljudska prava. Iako je odluka kasnije poništena na Vrhovnom sudu, argumenti za stjecanje legalnih prava prirodnih entiteta između ostalog su upravo ljudske aktivnosti koje uzrokuju teška zagađenja analogna napadu ili čak ubojstvu.

Isti status dodijeljen je rijeci Wanganui u Novom Zelandu tjedan dana ranije. Cilj dodjeljivanja ekoloških prava elementima okoliša jest otpor prijetnji izazvanoj klimatskim promjenama te degradacijama nastalih zbog štetnih ekonomskih djelatnosti koje znatno mijenjaju lokalni kulturni identitet i autonomiju. Klimatska pravda, suverenitet nad prirodnim resursima i prava manjina samo su neke od glavnih tema koje su povezane s ovakvim nastojanjima.

Unutar pravnih okvira i okolišnih krugova ovakve aktivnosti poznate su kao ekološki personalizizam (“environmental personhood”) iza kojeg stoji ideja pružanja pravne zaštite neživoj prirodi poput drveća, planina i rijeka što čini više osoban pristup zaštititi okoliša. Kako se okolišni entiteti ne mogu sami braniti ili pojaviti na sudu, dodijeljeni su im zakonski skrbnici. Primjeri rijeke Yamune u Indiji i rijeke Whanganui u Novom Zelandu među važnijim su primjerima takvih nastojanja u svijetu. Navedeni primjeri antropomorfizacije prirode sustavno doprinose ekološkim aktivnostima bitnima za zaštitu okoliša potičući time osjećaj povezanosti čovjeka s prirodom. Takvi pristupi okolišu mobiliziraju ljudske osjećaje kao snažan motivacijski čimbenik u poduhvatima očuvanja prirode.

Ključne riječi: devocijska ekologija, međupovezanost, rijeka Yamuna, antropomorfizacija prirode, okolišni personalizam.

s. Barbra Čavlina (Filozofsko-teološki institut
Družbe Isusove u Zagrebu - Pontificia Università
Gregoriana)

Dijalektika tehnokratske paradigme - od antropocentrizma od nijekanja čovjeka kao krune stvaranja

Tehnokratska paradigma koja je zahvatila postmodernu čovječanstvo, kao hermeneutički ključ omogućuje bolje razumijevanje življenja i djelovanja suvremenog čovjeka koji je uzrokom ekološkoj krizi, a koje je u fokusu enciklike *Laudato si'*. Paradigma tehnokracije kao oblika društvene moći pri kojem se u političke i privredne institucije infiltrira prirodnoznanstveni i drugi oblici inteligencije, oblikuje život ljudi i funkcioniranje društva. Ona ne pokazuje koherenciju vlastitog sustava nego se očituje u dijalektici između antropocentrizma i nijekanja čovjekove posebne vrijednosti u stvorenom svijetu. Rad pristupa spomenutoj problematici kojoj se enciklika pokušava konfrontirati filozofskom i teološkom refleksijom kroz tri poglavlja. Artikulaciju dijalektike započinje filozofskom refleksijom na antropocentrizam, njegove temeljne postavke i utjecaj na razumijevanje i moralni sustav postmodernog čovjeka. Drugo se poglavlje referira na drugu krajnost tehnokratske paradigme koja se očituje u nijekanju čovjeka kao krune Božjeg stvaranja, te mu se kao ni ostalim bićima ne priznaje vrijednost, osobito ne uzvišena. Takva pogrešna antropologija onemogućuje i odgovarajuću ekologiju. Neprestana dijalektika između antropocentrizma, koji čovjeka proglašava neovisnim o cjelokupnoj stvarnosti i postavlja ga apsolutnim gospodarem, te nijekanja istinske teološke antropologije u kojoj je čovjek *Imago Dei* i Božji suradnik u djelu stvaranja potkopava same temelje čovjekova postojanja. Treće poglavlje dijalektici tehnokratske paradigme odgovara cjelovitom antropologijom koja otvara put cjelovitoj ekologiji, o kojoj govori enciklika *Laudato si'*.

Ključne riječi: tehnokratska paradigma, antropocentrizam, čovjek - kruna Stvaranja, cjelovita antropologija

Mara Čuljak (studentica Odsjeka za sociologiju,
Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu)

Kružno gospodarstvo i tehnokratska paradigma

U radu se razmatra pojam „tehnokratske paradigme“ iz papine enciklike *Laudato si'* kroz koncept kružnog gospodarstva koji je uveden kao alternativa linearnom modelu za kojeg se utvrdilo da je rizičan i iznimno štetan po okoliš. Prelazak na kružno gospodarstvo velika je prilika za postizanje ciljeva održivog razvoja. Na ovaj način smanjuje se količina otpada i pritiska na okoliš, čuva se prirodni eko sustav i potiče se inovativnost kroz iskorištavanje otpada kao resursa. Iskorištavanje otpada kao resursa usko je povezano s pojmom industrijske ekologije, temeljenog na ideji da otpad jednog poduzeća treba biti korišten kao sirovina u drugom poduzeću. Papa Franjo u svojoj enciklici *Laudato si'* upozorava na „tehnokratsku paradigmu“ do koje su doveli industrijalizacija i tehnološki razvoj. Tehnokratska paradigma jedan je od vodećih uzroka ekološke krize na što papa Franjo posebno upozorava. Enciklika usmjerava na razvoj osobne i društvene svijesti o okolišu upravo kroz odgovorno korištenje prirodnih resursa i odgovorno poslovanje što je u uskoj vezi s uspostavom koncepta kružnog gospodarstva.

Ključne riječi: tehnokratska paradigma, Papa Franjo, *Laudato si'*, kružno gospodarstvo

doc. dr. sc. Ivana Brstilo Lovrić (Odjel za sociologiju, Hrvatsko katoličko sveučilište) i
Damir Mravunac, prof. (Odjel za sociologiju, Hrvatsko katoličko sveučilište)

Nedjeljni kapitalizam ili o radu nedjeljom na hrvatski način

Pitanje rada nedjeljom u trgovačkom sektoru tema je dugogodišnje javne rasprave u Republici Hrvatskoj. Akteri ovog diskurzivnog polja raznoliki su i uključuju poslodavce i radnike, Katoličku crkvu i sindikate, državni aparat i pravni sustav, medije i javnost. Reakcija je to na trend, primjetan s kraja devedesetih godina 20. stoljeća, jačajuće liberalizacije radnoga vremena trgovina kao i njemu protivne civilne inicijative. Iako sva dostupna znanstvena istraživanja potvrđuju većinsku građanski podršku slobodnoj nedjelji, poduzetnička nastojanja tome se protive s argumentom gospodarskoga nazadovanja i mogućega otpuštanja radnika.

U ovom radu ustanovljujemo pojam „nedjeljnog kapitalizma“ kojim imenujemo koncept određenih aktera u društvu koji zagovaraju nužnost rada nedjeljom za gospodarski razvoj hrvatskog društva. Koncept kritički problematiziramo jer smatramo da je tek dijelom opravdan ekonomskim razlozima, a ujedno ne uzima ostale sastavnice razvoja hrvatskog društva za koje smatramo da se ne smiju zanemariti kod procjene vrijednosti slobodne nedjelje.

U okviru CRO Laudato si' projekta provedeno je anketno istraživanje čiji rezultati ukazuju na neke osobitosti slučaja rada nedjeljom u Hrvatskoj. Pri tome uočavamo ambivalentnosti između stavova i praksi vezanih uz reguliranje rada nedjeljom među sudionicima istraživanja kod kojih postoji konsenzus oko vrijednosti slobodne nedjelje. Ujedno analiziramo sličnosti i razlike između zagovaratelja slobodne nedjelje kao i djela sudionika koje imenujemo podržavateljima rada nedjeljom, a koje dovodimo u vezu s konzumerističkim životnim stilom.

Ključne riječi: Rad nedjeljom, nedjeljni kapitalizam, Hrvatska, istraživanje CRO Laudato si', konzumerizam.

doc. dr. sc. Ivana Primorac Bilaver (Filozofski
fakultet, Sveučilište u Mostaru) i doc. dr. sc.
Davorka Topić-Stipić (Filozofski fakultet,
Sveučilište u Mostaru)

Kultura odbacivanja i kultura zahvalnosti – dva važna diskursa enciklike *Laudato si'*

Hvaljen budi, a mogli bismo to parafrazirati i sa *zahvalni ti jesmo*, su riječi kojima papa Franjo počinje svoju drugu encikliku *Laudato si'*. Počinje hvalom ili zahvalom, divljenjem, dakle svime što je u kulturi moći i kulturi odbacivanja nepoželjno i zaboravljeno. Teško je priznati da čovjek 21. stoljeća opaža samo ono što može služiti za neposrednu upotrebu ili za potrošnju. U skladu s tim razvija dva opredjeljenja ili dvije kulture: kulturu odbacivanja i kulturu relativizma. Papa Franjo smatra da kultura odbacivanja šteti cijeloj planeti, jer „... pogađa kako isključene ljude tako i stvari koje se brzo pretvaraju u otpad.“ (*Laudato si'*, 22.) Papa je u svojoj enciklici *Laudato si'* istaknuo kako smo u razdobljima dubokih kriza, koje traže hrabre odluke, često u napasti misliti da ono što se događa nije posve jasno. U radu se propituju uzroci krize koji rezultiraju novim oblikom odnosa prema prirodi i čovjeku – „kulturi odbacivanja“ uzrokovanoj nedostatkom zahvalnosti, odnosno neafirmiranja i zaboravljanja vrline zahvalnosti, hvale i zahvalnosti kojom je Papa započeo i završio svoju encikliku. M. T. Mitchell (2010) je identificirao četiri suvremene snage koje doprinose eroziji zahvalnosti u modernoj kulturi: a) sve veći sekularizam i gubitak apsolutnog moralnog poretka; b) gubitak kontakta s prirodom; c) gubitak osjećaja vezanosti za podrijetlo; i d) gubitak osjećaja za prošlost.

Odnos prema ljudima i prirodi, resursima, govori u prilog tezi da čovjek ne osjeća potrebu biti zahvalan i ne percipira adresata zahvalnosti. Kad govorimo o svijetu koji smo primili ili o svijetu koji darivamo, govorimo zapravo o zahvalnosti koja mora postati nužan imperativ za postizanje općeg dobra. Zar budućim naraštajima želimo ostaviti takav svijet za koji nam ne moraju i ne trebaju biti zahvalni? Ljudsko dostojanstvo i odgovornost nam nalažu odgovorno zauzimanje za svakog čovjeka.

Cilj je rada pokazati kako papa Franjo gleda na kulturu odbacivanja i kulturu zahvaljivanja u svojim trima enciklikama – *Lumen Fidei*, *Laudato si'*, *Fratelli Tutti*. Papa je u enciklici *Laudato si'* započeo od onoga što je isključivo ljudsko. A kao nešto što je isključivo ljudsko prepoznamo i odgovornost i zahvalnost.

U radu se poseban naglasak stavlja na odnos prema starijima smatrajući ga ilustrativnim za objašnjenje teme. „Kultura relativizma isti je poremećaj koji potiče jednu osobu da iskorištava drugu i s njom postupa kao s pukim predmetom, prisiljavajući ju na prisilan rad ili bacajući ju u ropstvo zbog nekog duga. Ista vrsta razmišljanja dovodi do seksualnog iskorištavanja djece i napuštanja starijih, koji više ne služe našim interesima.“ (*Laudato si'*, 123.)

Papa je mišljenja da se problemi isključenih uvrštavaju samo kao dodatak, kao pitanje koje se dodaje samo zato jer se to mora ili kao nešto sporedno. (*Laudato si'*, 49.) Starije osobe, čine posebnu ranjivu skupinu kojoj se ne pristupa s poštovanjem i zahvalnošću, i možemo reći da su isključene iz društvenog dijaloga i komunikacije što se dodatno pogoršalo u novonastaloj krizi. U nedostatku fizičkog susreta ova je skupina dodatno izolirana. U radu se također polazi od pretpostavke da kulturu odbacivanja može poništiti samo naglašavanje i prakticiranje zahvalnosti. Zahvalnost, za razliku od odbacivanja, uvijek uključuje drugoga. Zahvalnost demonstrira da je zapravo nečije djelovanje bilo oblikovano tako da mu je druga osoba bila svrha djelovanja. Ona je priznanje vlastite potrebitosti (zbog čega nikoga ne smatra suvišnim), priznanje vlastite nemoći (pa treba drugoga), pojam koji vezujemo uz opraštanje i čašćenje, ali i uz divljenje onom uistinu važnom i ljudskom. Naglašavanje ljudskog dostojanstva i zahvalnosti dobar je put prema svijesti o „...o našem zajedničkom podrijetlu, našoj međusobnoj pripadnosti i budućnosti koja se dijeli sa svima.“ (*Laudato si'*, 202.)

Ključne riječi: kultura odbacivanja, zahvalnost, starije osobe, dostojanstvo, isključeni

Throwaway culture and gratitude culture – two important discourses of the encyclical letter *Laudato Si'*

Praise be to you, my Lord, or if we paraphrase it *we are grateful to you*, are the words Pope Francis starts his second encyclical letter *Laudato Si'* with. He starts with praise or gratitude, admiration, or in other words everything that is undesirable and forgotten in the culture of power and culture of rejection.

It is hard to admit that the 21st century human notices only what can serve him for direct use or consumption. Accordingly, he develops two orientations or two cultures: throwaway culture and relativism culture. Pope Francis believes that throwaway culture harms the entire planet, because it "... affects the excluded just as it quickly reduces things to rubbish." (*Laudato Si'*, 22)

In his encyclical letter *Laudato Si'* the Pope points out that in the period of deep crises, which demand brave decisions, we are often tempted to think that the situation going around is not completely clear. The paper examines causes of the crisis which result in the new form of relations to nature and human – "throwaway culture" caused by the lack of gratitude or not promoting and forgetting the virtue of gratitude, praise and gratitude the Pope started and finished his encyclical letter with. M. T. Mitchell (2010) identified four contemporary strengths which contribute to the erosion of gratitude in the modern culture: s) greater secularism and loss of absolute moral order; b) loss of contact with nature; c) loss of sense of attachment to the origin; and d) loss of sense of the past.

Relationship with people and nature, resources, supports the thesis that a human does not feel the need to be grateful and does not perceive the gratitude addressee. When we speak about the world we received or the world we give, we in fact speak about gratitude which has to become a necessary imperative for achieving common good. Do we really want to leave such a world to future generations, the world they do not and should not be grateful for? Human dignity and responsibility require responsible pleading for every human.

The aim of this paper is to show how the Pope Francis sees the throwaway culture and gratitude culture in his three encyclical letters – *Lumen Fidei*, *Laudato Si'*, *Fratelli Tutti*. In his encyclical letter *Laudato Si'* the Pope started from what is purely human. And we recognize both responsibility and gratitude as something purely human.

The paper puts special emphasis on relationship with the elderly considering it illustrative for explaining the topic. “The culture of relativism is the same disorder which drives one person to take advantage of another, to treat others as mere objects, imposing forced labor on them or enslaving them to pay their debts. The same kind of thinking leads to the sexual exploitation of children and abandonment of the elderly who no longer serve our interests.” (*Laudato Si'*, 123)

Pope thinks that problems of the excluded are brought up as an afterthought, a question which gets added almost out of duty or in a tangential way. (*Laudato Si'*, 49) The elderly, are especially vulnerable group that is not approached with respect and gratitude, and we can say that they are excluded from social dialogue and communication what was additionally worsened in the new crisis. The paper also presumes that throwaway culture can be annulled only by emphasizing and practicing gratitude. Unlike throwaway, gratitude always involves somebody else. Gratitude demonstrates that someone’s functioning was in fact formed in a way that the other person was its purpose of functioning. It is a recognition of one’s own necessity (because of which he does not consider anybody redundant), recognition of one’s own inability (so he needs someone), phenomenon we connect to forgiving and treating, as well as admiration of what truly important and human is. Emphasizing human dignity and gratitude is a good way

to the awareness of “...our common origin, of our mutual belonging, and of a future to be shared with everyone.” (*Laudato Si'*, 202)

Keywords: throwaway culture, gratitude, the elderly, dignity, the excluded

fra Bože Vuleta (Franjevački institut za kulturu
mira, Split)

Žeđ na izvoru - Sestra Voda i ljudsko pravo na vodu

Ovaj članak sadrži prikaz rezultata studije Franjevačkog instituta za kulturu mira objavljene pod naslovom *Žeđ na izvoru - moja odgovornost za vodu*, 2005. Uz prikaz globalnoga stanja i problematike voda, analogijom s okolnostima privatizacije vodoopskrbnih sustava u nekoliko zemalja na svijetu, studija ukazuje na realne opasnosti privatizacije vodoopskrbnih sustava u Hrvatskoj. Upoznavanje s navedenom studijom potaknulo je niz inicijativa pojedinih ustanova i udruga kršćanske provenijencije pri stvaranju nacionalne strategije i zakonskih akata za gospodarenje vodama u RH u protekla dva desetljeća. Paralelno s tim, a u skladu sa socijalnim naukom Katoličke crkve, posebno afirmiranim u ekološko-socijalnoj enciklici *Laudato si'* pape Franje, te se inicijative pridružuju brojnim svjetskim inicijativama, predvođenim mrežom *Food & Water Watch*, za izjednačavanje prava na vodu s pravom na život, koristeći se pri tom paradigmatiskim atributom koji je sv. Franjo Asiški pripisao vodi nazvavši je *sestrom*.

Ključne riječi: voda, gospodarenje vodama, privatizacija voda, pravo na vodu.

Thirst at the Spring - Sister Water and the Human Right to Water

This paper outlines the results of the study entitled *Thirst at the Spring - My Water Responsibility* carried out by the Franciscan Institute for the Culture of Peace in 2005. Apart from analyzing the global water issue, by analogy with the circumstances of water supply system privatization in several countries, this study points to realistic dangers of the privatization of water supply systems in Croatia. The study has facilitated a range of initiatives by institutions and associations of the Christian provenience called upon when creating a national strategy and legislative acts for water management in the Republic of Croatia in the last two decades. At the same time, in accordance with the social doctrine of the Catholic Church, particularly affirmed by Pope Francis' environmental and social encyclical *Laudato si'*, these initiatives have merged with numerous other world initiatives, led by the *Food & Water Watch* network. They all aim to equate the right to water with the right to life by using the paradigm attribute that Saint Francis of Assisi ascribed to water, calling it *a sister*.

Keywords: water, water management, water privatization, right to water

dr. sc. Jakov Žižić (Odjel za komunikologiju,
Hrvatsko katoličko sveučilište)

Zaštita okoliša kao prilika za jačanje demokršćanskih stranaka

Američki politolog Carlo Invernizzi Accetti u svojoj studiji o demokršćanstvu (2019) navodi četiri područja djelovanja koja demokršćanskim strankama pružaju priliku za jačanje utjecaja u biračkom tijelu. Jedno od tih područja je zauzimanje za zaštitu okoliša na temelju konzervativnih kršćanskih vrijednosti koje su prvenstveno izražene u enciklici *Laudato si'*. Prema Invernizzi Accettiju, društveni konzervativizam koji je svojstven demokršćanskim strankama, pravilnim se razumijevanjem može primijeniti i na zaštitu prirodnog okoliša. U ovom radu autor će ispitati postoji li mogućnost da se demokršćanske stranke etabliraju u području zaštite prirodnog okoliša te će se utvrditi zastupljenost ideja i načela iz enciklike *Laudato si'* u programima i politikama pojedinih demokršćanskih stranaka u Europi.

Ključne riječi: demokršćanske stranke, zaštita okoliša, *Laudato si'*

Anamaria Malešević (studentica poslijediplomskog studija sociologije, Hrvatsko katoličko sveučilište)

Mladi i briga za zajednički dom kroz volontiranje – prikaz projekta 72 sata bez kompromisa

Studentski katolički centri iz Dubrovnika, Splita, i Zagreba, koji okupljaju mlade kroz aktivnosti i programe udruga, nositelji su projekta „72 sata bez kompromisa“. Volonterski maraton koji u samo 72 sata, odnosno tri dana prožima Hrvatsku dobrim djelima, započeo je 2014. godine, a prije toga održavao se u nekoliko europskih zemalja. Krenuo je kao potreba da se mlade motivira na proaktivnost u svojim sredinama, a u svakoj zajednici koja ga je organizirala poprimao je posebna obilježja. U sedam godina provođenja, sudjelovalo je više od trinaest tisuća volontera koji su svoje vrijeme beskompromisno darovali za zajednicu u kojoj žive. Na temelju svojih karakteristika, ciljeva i doprinosa koje je ovaj projekt ostavio diljem Hrvatske, on može poslužiti kao dobar primjer i prikaz kako se mlade može motivirati i uključiti u brigu oko zajedničkog doma. Potaknuti enciklikom *Laudato si'* i riječima pape Franje, projekt je kao jedan od ciljeva istaknuo Podizanje svijesti o brizi za okoliš, stavljajući poseban naglasak na ekološke akcije. Održano je 170 ekoloških volonterskih akcija, od uređivanja vrtova pojedinaca ili skupina u potrebi, do velikih akcija pošumljavanja. Projekt sveobuhvatno odgovara na potrebe, te uz ekološke akcije, održavaju se i one radnog i socijalnog karaktera. Kroz volonterski rad mladi aktivno odgovaraju na socio-okolišnu krizu, kreativno pronalaze rješenja, potiču vlastite talente, dijalog, solidarnost, međugeneracijsku suradnju. Papa Franjo u enciklici *Laudato si'* ističe da je suočavanje s kulturom odbacivanja najbolji način za suprotstavljanju isključenosti ljudi i stvari. Mladi kroz „72 sata bez kompromisa“ dobivaju priliku da sami pronađu i osmisle volontersku akciju, da se suoče sa stvarnim problemima svoje sredine i da poučeni tim iskustvom, nastave raditi za dobrobit svih. Projekt je do sada zaživio u 14 hrvatskih gradova i 1 općini, pokrenuo tisuće mladih, ali isto tako poslužio i kao naviještanje radosne vijesti i poticanju odgovornosti za stvoreni svijet među mladima.

Ključne riječi: volontiranje, mladi, civilno društvo, *Laudato si'*, 72 sata bez kompromisa

fra Ivan Majić (student teologije, Katolički bogoslovni fakultet, Sveučilište u Zagrebu)

Enciklika *Laudato si'* pape Franje i franjevačka karizma danas

Kada je Jorge Maria Bergoglio, nakon što je izabran za rimskog biskupa 2013. objavio svoje papinsko ime Franjo, bilo je jasno da će njegov pontifikat biti snažno obilježen i franjevačkim temama. Nije trebalo dugo i papa Franjo je 2015. objavio encikliku *Laudato si'* čime je još snažnije podcrtao poveznicu između njega i njegovog pontifikata i naučavanja sv. Franje. Štoviše, na početku svoje enciklike papa Franjo smatra da je „sv.

Franjo primjer par excellence brige za ono što je slabo i jedne cjelovite ekologije, življene s radošću i vjerodostojno“ (LS, 10). U jednoj rečenici povezan je nosivi termin cijele enciklike: „cjelovita ekologija“ (koja predstavlja i sadržaj i poticaj papine enciklike) sa sv. Franjom kao „svecem zaštitnikom svih onih koji proučavaju i rade na području ekologije“ (ibid.).

Papin odnos prema sv. Franji međutim, nipošto nije površan, odnosno, papa Franjo u svecu ne vidi nekog zanesenjaka, naivca ili romantika, već je isticanje sv. Franje kao uzora nama danas u vremenima brojnih kriza (ekološke, klimatske, tehnološke i informacijske, moralne i antropološke) putokaz na putu djelovanja. Papa Franjo stoga ističe: „siromaštvo i skromnost svetoga Franje nisu bili samo askeza, nego nešto dublje: odricanje od toga da se stvarnost učini pukim predmetom korištenja i vladanja“ (LS, 11). U tom nalogu važnu ulogu danas ima razgranata franjevačka obitelj sa širokim spektrom svoga djelovanja. Zadaća ovoga izlaganja stoga bi bila preispitati sve one mogućnosti djelovanja franjevačkih zajednica, redovničkih i svjetovnih, a koje su potaknute papinom enciklikom. Kada papa Franjo na početku enciklike vrlo jasno poručuje: „upućujem hitan poziv na obnovu dijaloga o načinu na koji gradimo budućnost planeta“ (LS, 14), on taj poziv šalje „svim osobama koje žive na našem planetu“ (LS, 3) i utoliko je taj poziv sveobuhvatan i uključujući, međutim, kada on za „metodu“ djelovanja predlaže onu metodu kojom je sv. Franjo pristupao svemu stvorenome i tako obnovio Crkvu otvarajući je zamahu Duha Svetoga,

tada se postavlja ipak poseban zahtjev pred sve one franjevce i franjevke, klarise i franjevačke trećoredce, framaše i franjevačke institute, fakultete i katedre. Pitanje se stoga nameće kako mi danas, bili franjevci/franjevke ili ne, u kontekstu suvremenih izazova, a potaknuti papinom enciklikom, odgovaramo na papin apel za cjelovitom ekologijom i u kolikoj mjeri je taj apel upisan u franjevačku karizmu? Drugim riječima, ovim izlaganjem dodiruju se dva područja: s jedne strane riječ je o obuhvatnoj teologiji pape Franje koja se manifestira u enciklici *Laudato si'*, a koja jasno nastoji izraziti zabrinutost za planet na kojemu živimo, a koji nam je povjeren od Boga i s druge strane, izlaganje ističe i nužnost da se franjevačka karizma, u kontekstu Franjine posvećenosti svemu stvorenome kao direktnoj manifestaciji Božje ljubavi, nanovo obogati onim središnjim mislima papine enciklike. Jer, u pozadini se alarmanog apela za promjenu ponašanja i brigom za planet nalazi teološka refleksija inspirirana sv. Franjom: „svijet je više od jednog problema koji treba riješiti, svijet je radostan misterij koji promatramo u veselju i hvali.“ (LS, 12). Iza tih se riječi pak krije potreba da se na planet započne gledati „Franjinim očima“ što bi trebala biti trajna inspiracija svih ljudi, a posebno onih koji djeluju unutar franjevačkog pokreta.

Ključne riječi: *Laudato si'*, papa Franjo, sveti Franjo Asiški, franjevci, cjelovita ekologija.

Ollga Dulaj (studentica poslijediplomskog studija, Katolički bogoslovni fakultet, Sveučilište u Zagrebu)

Kulturom života naspram kulture smrti: promišljanje i vrednovanje nekih karitativnih elemenata prema nacrtu enciklike *Laudato si'*

Tema rada se odnosi na pitanje cjelovitosti ekologije, pri čemu autorica želi ukazati na tzv. „globalizaciju ravnodušnosti“, „kulturu odbacivanja“ i „kulturu smrti“ – egzistencijalni fenomeni koji se javljaju u različitim oblicima, s moralnog aspekta gledano, nedovoljnog vrednovanja čovjekovog dostojanstva.

Sadržajni dio rada se odnosi na promišljanja o izabranim moralnim pitanjima, primjerice, o pitanju čovjekovog odnosa prema Bogu, iz kojega, kako uči moralni nauk Crkve, oslanjajući se na svetopisamska načela i svrhu stvaranja, proizlazi svijest o odgovornosti prema svemu stvorenome – „svijet kao okružje“ i „društvo kao okruženje“ (papa Franjo), napose prema čovjeku shvaćenome kao bratu u odnosu na Zemlju (shvaćenu kao sestru, kako objašnjava papa Franjo); odnosno njegovom dostojanstvu i svetosti ljudskog života, a na tragu enciklike *Laudato si'*, te, općenito, prema Crkvenom učiteljstvu. U vremenu kada se čovjek zatvara prema nadnaravnosti, a sve se više usvaja etički relativizam i utilitarizam kao glavna obilježja suvremene kulture, u radu se kroz teorijsko promišljanje koje proizlazi iz isprepletenosti različitih misaonih interpretacija temeljnih moralnih pitanja, želi, dakle, pokazati negativne posljedice ljudskoga djelovanja koje stoji nasuprot bratskoj solidarnosti utemeljenoj na slobodi i odgovornosti. U tom kontekstu, u završnom dijelu rada prikazat će se djelovanje Caritasa Crne Gore koji i priključivanjem projektu CROLAUDATOSI ostvaruje svoje aktivnosti prema „*Laudato si'* – Sačuvajmo okolinu!“ te na taj način doprinosi promicanju kulture života i prihvaćenosti.

Ključne riječi: kultura života, kultura smrti, papa Franjo, *Laudato si'*, solidarnost, Caritas

doc. dr. sc. Martina s. Ana Begić (Katedra moralne teologije, Katolički bogoslovni fakultet, Sveučilište u Zagrebu) i doc. dr. sc. Mislav Kutleša (Katedra moralne teologije, Katolički bogoslovni fakultet, Sveučilište u Zagrebu)

**Grijesi protiv prirode i ekološko obraćenje.
Paradoksalnost grijeha u svjetlu enciklike *Laudato si'* pape Franje**

Knjiga Postanka ističe da je Bog stvorio čovjeka na svoju sliku i povjerio mu brigu za svijet da nastavi njegovo djelo stvaranja. Međutim, grijehom je čovjek iznevjerio povjerenju mu zadaću i u svojoj oholosti narušio svoj odnos prema Bogu, bližnjemu i prirodi. Paradoksalno je da je čovjek tim činom zapravo ponajviše naštetio samom sebi jer grijeh u sebi uvijek ima razarajuću snagu i po naravi narušava cjelokupne čovjekove odnose. Polazeći od antropologije grijeha, a svjetlu enciklike *Laudato si'*, u ovom izlaganju želimo pobliže prikazati konkretne grijehe i njihove razorne posljedice. One se očituju u grešnim postupcima prema Bogu, bližnjemu i prirodi, odnosno, a što se manifestira kao ekocid, kulturocid, grijeh protiv pravednosti i međugeneracijske solidarnosti te općenito grijeh protiv ljudske ekologije koji je izravno usmjeren protiv dostojanstva ljudske osobe. Grijesi protiv prirode nisu ništa manje teški od grijeha protiv Boga i čovjeka. Naprotiv, čine jednu nerazdvojnu cjelinu te u zadnjem djelu izlaganja želimo posebno istaknuti važnost ekološkog obraćenja, budući da ga papa Franjo predlaže kao jedini put izlaska iz nastale krize i put kojim se čovjek može izliječiti od slijepe oholosti te na taj način ponovno preuzeti odgovornost za svijet koji mu je Bog povjerio na čuvanje.

Ključne riječi: čovjek, slika Božja, upravitelj, grijeh, oholost, ekologija, obraćenje

doc. dr. sc. Suzana Vrhovski Peran (Odjel za komunikologiju, Hrvatsko katoličko sveučilište) i
Matea Vidulić (Odjel za komunikologiju,
Hrvatsko katoličko sveučilište)

Odjek enciklike *Laudato si'* u hrvatskim medijima i njezin prinos medijskoj ekologiji

Kada je na svetkovinu Duhova 24. svibnja 2015. objavljena enciklika pape Franje „*Laudato si'* – O brizi za zajednički dom“, mediji su taj dokument promatrali i tumačili u kontekstu Pariške konferencije Ujedinjenih naroda o klimatskim promjenama koja se održavala šest mjeseci kasnije. Cilj je ovoga rada istražiti medijski odjek te enciklike u hrvatskim dnevnim novinama. Koristeći metodu analize sadržaja istražujemo koliko su i kako dnevne novine 24 sata, Večernji list i Jutarnji list izvještavale o enciklici od njezine objave do svibnja 2021. godine, s osobitim obzirom na broj i tematiku objava u Posebnoj godini *Laudato si'* koju je proglasio papa Franjo. U analizi napisa u online izdanjima tih novina, osim broja objava i tema, zanimaju nas i izvori, sugovornici, povezanost naslova i teksta, te odjek objava. Posebno pri tome propitujemo koliko su u napisima o enciklici *Laudato si'* korišteni crkveni izvori te koliko su kao sugovornici zastupljeni teolozi. U radu encikliku promatramo i u duhu medijske ekologije, discipline koja kritički pristupa medijskim konceptima i strategijama, vrednuje njihove pristupe te ustraje na smanjivanju i iskorjenjivanju uvjeta za stvaranje medijski problematičnih sadržaja. Papu Franju zbog načina njegove komunikacije i razumijevanja medija teoretičar Thom Gencarelli doživljava ‘medijskim ekologom’. I u ovoj enciklici Papa izražava zabrinutost zbog sve većeg ‘mentalnog zagađenja’ koje se događa zbog sveprisutnosti digitalnih medija i preopterećenosti informacijama. Zaključno rezultate našega istraživanja stavljamo u surječje Papina razmišljanja o medijima iz točke 47. enciklike, pitajući se i koliko mediji prenose te poruke koje se tiču medijskoga djelovanja i odgovornosti medija.

Ključne riječi: *Laudato si'*, mediji, dnevne novine, medijska ekologija

dr. sc. Marija Sertić (Katedra za teologiju,
Hrvatsko katoličko sveučilište)

Krepost mudrosti kao odgovor na ekološku krizu

Rad analizira koncept i značajke mudrosti, te se zalaže za potrebu njezine kultivacije kao jedne od ključne vrline za očuvanje okoliša. Bez mudrosti kao vitalne kreposti ne možemo se konstruktivno i etički suočiti sa globalnim izazovima današnjice, kao što su ekološka kriza, te naročito klimatske promjene. Kultivacija mudrosti je jedan od nužnih odgovora na ekološku krizu koja je prvenstveno etička kriza i kriza čovjekovog morala. Zbog nedostatka mudrosti, te zbog čovjekovog nepromišljenog i egoističnog djelovanja zbivaju se brojni ekološki problemi i devastacije ekosustava na globalnoj razini. Potreban je novi način razmišljanja i djelovanja koji će voditi računa o onome što je etički i moralno odgovorno, a nešto donosi isključivo ekonomsku dobit i satisfakciju ljudskih interesa. Mudrost pomaže proniknuti i raspoznati širu sliku stvarnosti, što je zaista bitno, vrijedno, etično, te primijeniti to na unaprjeđenje dobrobiti života kao takvog, kako vlastitog, tako i tuđeg. Drugim riječima, mudrost nam pomaže uvidjeti kako naše radnje čine dobro ili štetu životu na planeti. Pruža nam orijentir za djelovanje koje je moralno ispravno, te naglasak stavlja na dugoročne, a ne kratkoročne posljedice čovjekovog utjecaja na okoliš. Uz mudrost se ne veže samo sposobnost prosuđivanja, nego i stav poniznosti pred misterijom i ljepotom života i prirode, te svijest o čovjekovoj krhkosti i ograničenosti. Rad obrađuje već pomalo zaboravljenu vrijednost mudrosti koja je u antičkoj Grčkoj bila cijenjena kao najznačajnija od svih ljudskih vrлина, te ističe njezinu aktualnost i ulogu i u 21. st. u tematici koja se tiče ekoloških i klimatskih izazova.

Ključne riječi: mudrost, etička kriza, konzumerizam, ekološka kriza, klimatske promjene.

dr. sc. Damir Šehić (Teološki-katehetski odjel,
Sveučilište u Zadru)

Moralna kriza kao uzrok ekološkoj – od praktičnog relativizma do kolektivnog egoizma

Ekološka kriza kao degradacija stvorenoga svijeta i sklada čovjeka s prirodom, posljedica je moralne krize postmodernog čovjeka, uzrokovano potpunim iskrivljenjem čovjekovog poziva na življenje i djelovanje u stvorenoj stvarnosti. Rad problematizira moralno zastranjenje čovjeka kroz prizmu tehnokratske paradigme o kojoj govori papa Franjo u enciklici *Laudato si'*. Tehnokratska paradigma predstavlja degradacijski raskorak između tehnološkog rasta i ekonomskog napretka koje ne prati ljudski razvoj u odgovornosti, svijesti i vrijednostima. Spomenuta je problematika u radu izložena u dvije tematske cjeline, od kojih prva promatra uzroke moralne krize koja polazi od pogrješnih antropoloških postavki.

Jednodimenzionalna tehnokratska paradigma predstavlja svojevrsnu zamku u koju je postmoderni čovjek blagostanja upao, svodeći pritom ljudsko dostojanstvo na puki materijalizam, otkriva duboku antropološku pogrješku. Čovjek tako u pogrješnoj antropologiji ne razumije svoju ulogu u Božjem naumu, ima iskrivljen odnos prema sebi, prema drugima i prema svijetu oko sebe, što je uzrokom ekološkoj krizi o čemu govori druga tematska cjelina. Na vrh hijerarhije vrijednosti čovjek je postavio okrnjene vlastite potrebe i interese, prema čemu se vrjednuju svi ostali ljudi i stvarnosti. Društvo prestaje biti zajednica odgovornih pojedinaca, svjesnih vlastitog poslanja i brige za svijet u kojem živi. Ono je svedeno na kolektivizam sastavljen od egoističkih pojedinaca, što je posljedica praktičnog relativizma koji čini nesagledive štete u ekološkoj krizi kojoj svjedočimo. Briga za zajednički dom prema ideji Boga Stvoritelja čija je čovjek slika, može započeti jedino povratkom na izvore kršćanske antropologije koja je temelj odnosa odgovorne uzajamnosti čovjeka i prirode.

Ključne riječi: moralna kriza, pogrješna antropologija, praktični relativizam, kolektivni egoizam, tehnokratska paradigma

doc. dr. sc. Petra Palić (Odjel za sociologiju, Hrvatsko katoličko sveučilište) i Arijana Akmadža (studentica Odjela za sociologiju, Hrvatsko katoličko sveučilište)

Koncept kružne ekonomije – primjeri dobre prakse na razini sveučilišta

U posljednje vrijeme koncept kružne ekonomije sve više dobiva na pozornosti. Razlog tome su sve nepovoljniji utjecaji na okoliš koji negativno utječu na kvalitetu zdravlja i života ljudi što je posljedica linearnog tipa gospodarstva koji se veže za kontinuirano i bespovratno trošenje prirodnih resursa te masovnu proizvodnju i potrošnju. Kako bi se eliminiralo negativne posljedice linearne ekonomije, trenutni je cilj zemljama članicama Europske unije, ali i šire, prijeći na koncept kružne ekonomije koja, uz zaštitu okoliša i života stanovnika, omogućuje daljnje stvaranje profita što je važno s obzirom na društvenu i potrošačku dinamiku. U ovom radu istražuju se koncepti kružne ekonomije, prednosti vezane za okoliš, društvo, ali i gospodarstvo te se iznose neke od mogućnosti kojima je takav koncept moguće ostvariti. Dana su i neka od ograničenja kružne ekonomije te je objašnjeno kako ju primijeniti u odnosu na te ograničavajuće čimbenike. S obzirom da kružna ekonomija privlači sve veću pozornost zemalja članica Europske unije, u radu se iznose razni programi i nacrti EU i njezinih institucija koje za cilj imaju pametan, održiv i uključiv rast. Osim toga, rad se usredotočuje i na doprinos sveučilišta u konceptu kružne ekonomije te se iznose glavne točke Deklaracije iz Tailloresa koja potiče sveučilišta na uključivanje održivosti i ekološke svijesti. Također, objašnjava se i koncept „zelenih sveučilišta“ koja teže održivosti te se prikazuje kako te koncepte provesti u praksi na primjerima najpoznatijih sveučilišta. Za kraj su izdvojene jednostavne strategije i mogućnosti kojima svako sveučilište može primjenjivati koncepte kružne ekonomije i održivosti.

Ključne riječi: kružna ekonomija, EU programi, održivost, zelena sveučilišta

Nikola Bolšec (student poslijediplomskog studija
filozofije, Fakultet filozofije i religijskih znanosti,
Sveučilište u Zagrebu)

Filozofija sela. Utopijska misao potrebna čovjeku i društvu

Prije otprilike dva i pol stoljeća započeo je proces urbanizacije i deruralizacije, velike seobe stanovništva sa sela u gradove, što se u manjoj ili većoj mjeri i dalje događa. Nadalje, ekološka kriza, dovela je u pitanje, ne samo čovjekov odnos prema prirodi, već i prema čovjeku i prema Bogu. Stoga nam te dvije činjenice pražnjenja sela i ekološke krize, kao i posljedice koje su one prouzrokovale, služe kao polazište u promišljanju filozofije sela kao utopijske misli nužne čovjeku i društvu.

U prvom dijelu ovog rada, razmatrat ćemo kako život i rad na selu, čovjeku pruža jedinstvenu mogućnost neposrednijeg upoznavanja s korijenjem svijeta stvari. Odnosno, čovjek motreći prirodu, upoznaje porijeklo stvari u tjelesnom smislu i u duhovnom smislu. Posljedično, to u njemu rađa stavovima i osjećajima čuđenja, nježnosti i pravednosti.

Nadalje, u tom duhovnom raspoloženju, koja su u biti duhovna oruđa, čovjek, obrađujući zemlju, stvara svoj doista ljudski okoliš i okolinu. On kultivira zemlju i stvara kulturu, čime ostvaruje zapovijedi i ispunjava poziv koji su dubinski urezani u njegovu narav. Pri tome je odnos s prirodom u koji stupa, osoban, uzajaman i oplemenjujući.

Samim time, takav stav i odnos ima svoje praktične posljedice. Naime, čovjek putem tog odnosa ostvaruje svoju narav, spoznaje svoj krajolik i zavičaj, a ujedno izgrađuje svoju užu i širu zajednicu - svoju obitelj i svoje mjesto - na zdravim temeljima. Samim time, čovjek postaje istinski upravitelj sebe, svoje obitelji i svoje zajednice, što se očituje u ideji gazdinstva, samoupravljanja i samodostatnosti.

Na koncu, čovjek živeći i radeći na selu upoznaje pozitivne i negativne granice vlastite biti i svijeta. Tako se u njemu javljaju također tri stava ili osjećaja: (po)štovanje, slavljenje i zahvalnost. Zbog toga, što je vrhunac života na selu, u čovjeku i oko čovjeka nastaje okvir za prihvaćanjem i stvaranjem istinske religije, koja se očituje u povezanosti s Onostranim, s Temeljem cjelokupne stvarnosti.

Zaključno, vidjet ćemo da je filozofija sela koja se očituje kao utopijske misli (ili seoska idila), nužna čovjeku i društvu iz tri razloga: prvo, pruža se polazište za ostvarenje čovjekove naravi; drugo, stvaraju se temelji za čovječno društvo i zajednicu; i treće, nastaje okvir za stvaranjem i prihvaćanjem religije. Iz svega rečenog, pokazat ćemo da je ideja sela jedan od odgovora na goruće probleme suvremene duhovne i ekološke krize.

Ključne riječi: Toma Akvinski, distributizam, selo, čuđenje, zahvalnost

Karla Miklečić (studentica Odsjeka za
sociologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u
Zagrebu)

Stavovi studenata zagrebačkih sveučilišta o radu nedjeljom

Današnja društva svijeta krasi svijest o ljudskim pravima, demokraciji, slobodi i zaštiti građana te slobodni protok kapitala uređen u formi kapitalizma. Iako je kapitalizam u našem hrvatskom društvu kasnio za ostalim dijelovima zapadnog svijeta, može se reći da je danas jedan od dominantnih faktora našeg društva kojeg je od neophodne važnosti proučavati i konstantno istraživati. Slobodan rad, pravo na rad i jednakost u radu, ljudima diljem svijeta omogućili su neovisnost i slobodu koja nužno dolazi u obliku demokracije. No, je li to doista tako? Osim samog oblika kapitalizma, važno je uočiti njegovu transformaciju na dvije razine: unutar sebe i na društvo. Ovaj rad dat će sociološki i znanstveni uvid te istražiti kako akademska zajednica reagira na pojedine oblike kapitalizma u hrvatskom društvu. Istraživanje na temu „Stavovi studenata zagrebačkih sveučilišta o radu nedjeljom“ proučit će donju granicu slobode u kapitalizmu koja se prelazi kada rad nedjeljom postaje obvezan u sektorima proizvodnje i trgovine te krši jedno od temeljnih ljudskih prava; pravo na odmor.

Cilj ovog istraživanja je dobiti uvid u stavove i mišljenja ispitanika o radu nedjeljom te osvijestiti opću javnost o izazovima rada nedjeljom. Za istraživanje se koristila metoda anketnog upitnika, a za uzorak su uzeti studenti zagrebačkih sveučilišta u dobi do 18 do 25 godina. Rezultati su obrađeni u SPSSU zatim uspoređeni s relevantnim varijablama EVS-a te stavljeni u kontekst hrvatskog društva. Rezultati istraživanja pokazuju visoku nesolidarnost studenata prema osobama koje obavljaju rad nedjeljom te izražavaju stavove kojima zagovaraju slobodu prohoda kapitala kao važniju od ljudskog prava na odmor.

Ključne riječi: kapitalizam, rad nedjeljom, stavovi studenata, ljudska prava

